

УДК 378.091.12-051:004:78

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТЬОГО ПРОСТОРУ

Дворник Ю. Ф.

Стаття присвячена розгляду питань фахової підготовки студентів мистецьких факультетів.

Зазначається, що в умовах інформатизації суспільства актуалізувалися численні проблеми, серед яких виокремлюються такі, як необхідність набуття майбутніми вчителями музичного мистецтва вмінь активного застосування комп'ютерних технологій у музично-творчій і навчальній діяльності. Вказується на необхідність подальших досліджень, що стосуються питань теорії і практики комп'ютерної освіти, організації і модернізації навчально-виховного процесу з використанням інформаційних технологій.

Висвітлюються питання впливу науково-технічного прогресу на сучасне освітнє середовище. Наголошується на необхідності формування інформаційної культури вчителя. Розкривається роль комп'ютерних технологій як засобу формування його професійних якостей. Йдеться про те, що майбутній вчитель має навчитися користуватися інформаційними технологіями та навчатися з допомогою цих технологій.

Серед основних напрямків використання цих технологій розглядаються такі, як навчання технологіям, що передбачають використання комп'ютера; навчання спеціалізованим технологіям; вивчення інформатики як науки; використання комп'ютера як технічного засобу при вивченні основ наук у школі та фахових дисциплін у вищих навчальних закладах.

У якості самостійної проблеми актуалізується питання оволодіння спеціальними вміннями спілкування і діяльності в сучасному освітньо-інформаційному середовищі. Визначаються навчальні предмети, при вивченні яких, застосування інформаційних технологій може підвищити ефективність підготовки фахівців.

Ключові слова: вчитель музичного мистецтва, фахова підготовка, сучасний освітній простір, інформація, інформаційні технології, інформатизація освіти.

Статья посвящена рассмотрению вопросов профессиональной подготовки студентов музыкально-педагогических факультетов в условиях информатизации общества. Раскрывается роль компьютерных технологий как средства формирования их профессиональных качеств. Освещаются вопросы влияния научно-технического прогресса на современную образовательную среду.

Ключевые слова: учитель музыкального искусства, профессиональная подготовка, современное образовательное пространство, информация, информационные технологии, информатизация образования.

The article is devoted to art department students' professional training.

It is noted that within IT penetration into the society numerous problems appear, among them is that a future music teacher needs skills to apply computer technology in music, creative and educational activities liberally. It is noted that further research on the theory and practice of computer education, organization and modernization of the educational process using information technology is necessary.

The science and technology impact on the modern educational environment is enlightened. The formation of teacher's information culture is stressed. The role of computer technology as a means of teacher's professional qualities development is revealed. The point is that a future teacher must learn how to use information technology and study using these technologies.

The main ways to apply these technologies are considered to be teaching techniques that involve computer; specialized training techniques; learning computer science; using

computer as a technical tool in mastering basic sciences in school and specialization subjects in higher education.

Mastering specific skills of communication and work in the modern education and information environment has become a free-standing issue. Moreover, the list of school subjects which can increase the effectiveness of teachers' training with the help of computer technology is indicated.

Key words: music teacher, professional training, modern educational environment, information, information technology, IT penetration into education.

Аналіз світового досвіду показує, що вирішення проблем освіти неодмінно починається з професійної підготовки педагогів. Без якісного зростання педагогічного професіоналізму ми не зможемо забезпечити ефективне просування науки і техніки. Однак слід зазначити, що й сьогодні ще існує значний розрив між практичними вимогами суспільства до професійної діяльності вчителя та рівнем його підготовленості. У зв'язку з цим найактуальнішим є таке навчання, яке ґрунтується не лише на фундаментальних знаннях у певній галузі, а й на загальній культурі, що в умовах сучасних реалій включає й інформаційну. Відтак кожному вчителю, в тому числі й майбутньому, потрібна ґрунтовна підготовка в сфері сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, оскільки саме вони визначають міру доступу до освітнього середовища, встановлюють межі можливості перетворення знань, що стимулюють професійні й загальнолюдські процеси [1, с. 10–12].

Ці й низка інших проблем стали предметом дослідження багатьох учених (О. Бордюк, Б. Гершунський, Р. Гуревич, М. Дергач, М. Жалдак, М. Кадемія, Н. Маханек, М. Сергеева, Ю. Триус, О. Чайковська та ін.). Ними порушувалися питання реалізації дидактичних можливостей комп'ютерних програм, методології і теорії комп'ютеризації освіти, вивчалися можливості використання мультимедійних технологій, поєднання дидактичних функцій комп'ютера з традиційними засобами навчання, наповнення і збагачення навчального процесу новими формами роботи та здійснювалося обґрунтування психолого-педагогічних засад організації навчально-виховного процесу з використанням інформаційних технологій тощо. Така увага до проблеми вказує на її актуальність і, безперечно, потребує подальшого вивчення і узагальнення.

Метою даної статті є висвітлення теоретичних і практичних аспектів фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах інформатизації освітнього простору.

Дослідження американських учених показали, що максимальну користь від застосування інформаційних і телекомунікаційних технологій у навчальному процесі отримують ті, хто має більш високі показники успішності й мотивації. Освітнє середовище, як цілісне самоорганізуюче начало, що розвивається, виступає засобом багатфакторної детермінації саморозвитку особистості або як генеральний чинник продуктивної освіти [4].

О. Чайковська вказує, що "використання комп'ютера в навчальному процесі змінює співвідношення методів, форм, засобів навчання, весь методичний апарат". На її переконання, це "призводить до зміни обсягу і змісту навчального матеріалу; введення алгоритмізації розв'язання завдань; поглиблення предметної сфери шляхом моделювання чи імітації явищ і процесів за допомогою діалогової взаємодії, компресії інформації, логічної і стилістичної її обробки; використання інструментальних програмних засобів з метою розвитку логічного, наочно-образного мислення, а також формування вербально-комунікативних і практичних умінь; забезпечення індивідуальної і диференційованої роботи навчальним матеріалом" [8, с. 7].

Учена зазначає, що сучасний науково-технічний прогрес відкриває нові можливості для взаємодії людини з комп'ютерним світом, сприяє розширенню її світогляду, розвитку інтелекту, формуванню системи знань, пристосованої до різних галузей практичної діяльності, створює умови для творчої орієнтації особистості у життєдіяльності [8, с. 5].

Водночас учені вважають, комп'ютерні технології можуть розглядатися як один із чинників, що утворює комплекс дидактичних умов і сприяє функціонуванню цілісної педагогічної системи навчання [2, с. 4].

Науковцями розглядається широке коло й інших важливих питань, що стосуються взаємодії людини і комп'ютера. Зокрема, ними досліджуються методологія і теорія комп'ютеризації освіти, можливості реалізації специфічних функцій комп'ютера в процесі навчання із застосуванням програмних педагогічних засобів; обґрунтовуються концептуальні положення процесу інформатизації освіти; психолого-педагогічні засади організації навчально-виховного процесу з використанням комп'ютерних технологій тощо [8, с. 1].

Дослідники називають і три головні напрямки використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі, а саме:

- навчання технологіям, що передбачають використання комп'ютера; навчання спеціалізованим технологіям (створення музики, її редагування, процесорна обробка звуку тощо);
- вивчення інформатики як науки;
- використання комп'ютера як технічного засобу при вивченні основ наук у школі та фахових дисциплін у вищих навчальних закладах [1, с. 19].

Одним із найбільш актуальних і перспективних напрямків осмислення практики застосування інформаційних технологій в освітньому просторі є культурологічний підхід. Саме в цьому контексті оволодіння спеціальними вміннями спілкування і діяльності в інформаційному середовищі виступає в якості самостійної гуманітарної проблеми.

Як зазначає Л. Хуторська, усі інформаційні процеси можна певним чином об'єднати у три великих блоки: виробництво самої інформації, її передача та отримання, причому процеси передачі й отримання не тотожні процесу її виробництва. Навчання, виховання і пізнання – як інформаційні види діяльності в навчально-виховному процесі, – лише проектується на них.

Кожен з цих блоків складається з елементарних інформаційних процесів: виникнення, отримання, збереження, переробка, використання, перетворення інформації тощо. На думку Л. Хуторської, педагогічним явищам властива множинність елементарних інформаційних процесів, їх різна сполучуваність між собою для конкретних випадків. Дослідити інформаційні процеси в педагогічних явищах – означає зрозуміти, які саме якості у навчально-пізнавальній діяльності піддаються змінам у результаті сприймання і подальшої переробки різноманітної інформації, як ці зміни впливають на їх розвиток [7].

Психолого-педагогічний аналіз процесу засвоєння навчальної інформації дозволив Л. Хуторській виділити такі основні компоненти: сприймання інформації, її усвідомлення й осмислення, запам'ятовування, узагальнення і систематизація, застосування інформації. Враховуючи цілісний характер процесу засвоєння інформації, слід особливо зазначити, що кожен компонент, кожна ланка цього процесу обов'язкові й потребують виділення спеціальних чинників, які сприяють його успішній реалізації.

Загальний характер інформатизації сучасного суспільства виявляє нові завдання і породжує нові тенденції розвитку педагогічної науки. Л. Хуторська підкреслює, що застосування загальної концепції інформації в педагогіці дає можливість замінити традиційну площину проблематики педагогічного дослідження навчального і виховного процесів проблематикою інформаційної діяльності при здійсненні цих процесів [7].

Можливість доступу до значних інформаційних ресурсів з метою ефективного їх використання потребує високого рівня інтелекту, наявності творчих здібностей, володіння основами науково-інформаційної діяльності. Успішне освоєння інформації у вигляді знань включає знання основних інформаційних ресурсів, уміння орієнтуватися в них, знаходити інформацію; уміння оперувати інформацією адекватного змісту, переосмислювати й адаптувати її до конкретних умов, здійснювати її генерацію, інтерпретацію і розповсюдження [6].

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій вніс особливі зміни і в процес навчання, вплинувши на переосмислення ролі педагога. Для становлення

вчителя музичного мистецтва як особистості необхідне його залучення до інформаційно-комунікаційних технологій, оволодіння справжньою інформаційною культурою.

Сьогодні суспільство ставить вимоги щодо необхідності підготовки учителя як творчої активної особистості з фундаментальними знаннями, готової до розв'язання педагогічних завдань, здатної до самостійного професійного вдосконалення в умовах становлення інформаційного суспільства, що викликано, в першу чергу, динамізмом соціально-економічного розвитку – наголошує С. Яшанов [9, с. 15]. Педагоги нового покоління повинні вміти кваліфіковано обирати й застосовувати ті технології, які повною мірою відповідають змісту і цілям вивчення конкретної дисципліни, сприяють досягненню мети гармонійного розвитку учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей.

Згадаємо думку М. Жалдака, який зауважував, що сучасний вчитель має володіти універсальними, фундаментальними знаннями, щоб ефективно використовувати засоби сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, створювати для дітей такі умови, які б допомагали повною мірою розкривати їх творчий потенціал, нахили, розвивати здібності, задовольняти їх запити і навчально-пізнавальні потреби. Водночас учений підкреслює, що "... головними діючими особами в навчальному процесі залишаються діти і вчитель. Комп'ютер з усім програмним забезпеченням, інформаційними матеріалами і засобами зв'язку – лише засоби їхньої діяльності" [3, с. 13]. У цій ідеї закладений важливий методичний орієнтир, який визначає роль і місце вчителя й учня в умовах інформатизації освіти.

Серед найважливіших чинників, які впливають на розвиток професійних якостей майбутнього учителя в сучасних умовах, більшість дослідників називають інформатизацію системи освіти та впровадження нових інформаційних технологій у навчальний процес, виокремлюючи серед нагальних проблем такі як: формування інформаційної культури вчителя; формування в нього умінь організації системної роботи з комп'ютерною технікою в конкретній предметній галузі; ресурсне забезпечення інформатизації освіти тощо. Нові інформаційні технології вони розглядають як упровадження нових підходів до навчально-виховного процесу, орієнтованого на розвиток інтелектуально-творчого потенціалу людини, з метою підвищення його ефективності завдяки застосуванню сучасних технічних засобів.

Для музично-педагогічної науки комп'ютерні технології є важливим засобом формування знань, умінь і навичок, який необхідно включати в процес сучасної музичної освіти. І хоча сьогодні, на думку Н. Маханек, вони є більшою мірою дисциплінами експериментальними, для котрих освітні стандарти, питання змісту і методики викладання знаходяться в стадії формування, усе ж проблематика питань, пов'язаних з впровадженням їх у реальний навчальний процес, чітко вибудовується [5].

Сьогодні з упевненістю можна констатувати, що музичні комп'ютерні технології здебільшого розглядаються не як прикладна дисципліна, а як необхідний компонент музично-педагогічної освіти, який надає майбутньому фахівцю додаткові можливості професійної реалізації, розкриває його творчий потенціал.

Професія вчителя музичного мистецтва передбачає у переліку необхідних фахових умінь наявність таких, як уміння аранжування, перекладення, композиції, інструментовки чи виконання. Відтак у музично-творчій діяльності вчитель виступає в якості композитора, аранжувальника, виконавця, звукорежисера тощо. Це приводить нас до необхідності детального розгляду проблеми використання комп'ютерних технологій і у процесі музичної творчості композиторів, аранжувальників, звукорежисерів тощо.

Серед найбільш перспективних навчальних предметів, де застосування інформаційних технологій може підвищити ефективність підготовки фахівців, дослідники називають "Історію музики", "Гармонію", "Поліфонію", "Аналіз музичних творів", "Аранжування", "Інструментовку", "Оркестровку", "Звукорежисуру". Значний інтерес викликають можливості музичних комп'ютерних технологій у формуванні виконавських навичок, визначення вокального діапазону, точності інтонування, вибору оптимального режиму вокальних занять, формування пластичного рисунка диригентського жесту.

Застосування персональних комп'ютерів у навчальному процесі є природним продовженням багаторічного процесу впровадження у навчання технічних засобів. Результати досліджень у даній галузі дозволили визначити низку переваг такого навчання порівняно з традиційним: використання комп'ютерних технологій значно розширює можливості надання навчальної інформації; дозволяють посилити мотивацію навчання та якісно здійснювати контроль за діяльністю студентів; створюють можливості для здійснення самоконтролю, що забезпечує гнучкість керування навчальним процесом. Перевірка знань відрізняється об'єктивністю, докладністю й повнотою; комп'ютерні технології сприяють формуванню у студентів рефлексії своєї діяльності; застосування комп'ютерних систем у навчанні значно скорочує час, необхідний на засвоєння навчального матеріалу.

Аналіз проблеми показує, що оптимальне використання можливостей комп'ютера як принципово нового засобу навчання породжує багато питань щодо дидактики і методики викладання предметів художнього циклу, а саме: якою є мета і завдання комп'ютерного навчання; які функції навчання і який обсяг навчальної інформації можна передати комп'ютеру; використання яких методів можна досягти поставлених цілей навчання; як розподілити навчальний матеріал курсу між комп'ютерними і традиційними засобами навчання тощо.

Систематизація науково-методичного матеріалу з питань упровадження інформаційних технологій у навчальний процес дає можливість класифікувати їх як: функціонально орієнтовані, предметно орієнтовані та проблемно орієнтовані технології.

Як підкреслює О. Чайковська, музичне мистецтво виступає водночас і носієм високих духовних цінностей, і засобом розвитку творчих здібностей школярів. Упровадження мультимедійних технологій у практику музичної освіти дозволяє поєднати дидактичні функції комп'ютера з традиційними засобами навчання, збагатити і наповнити навчальний процес новими формами роботи.

Учена доводить, що використання комп'ютерних навчальних програм у системі музичної освіти має відповідати її концептуальним засадам і враховувати основні дидактичні принципи. На її думку, це забезпечує низку істотних переваг, а саме: посилення мотивації навчання, зумовлене новизною роботи з комп'ютером; підвищення активності; розширення можливостей вибору навчальних завдань, можливість управління процесом їх розв'язання; автоматизація рутинних операцій тощо [8, с. 7–8].

Таким чином, одним із головних завдань у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва є *навчити користуватися* інформаційними технологіями та *навчатися, використовуючи* ці технології. В умовах інформатизації суспільства необхідним є набуття ними вмінь активного застосування комп'ютерних технологій у музично-творчій і навчальній діяльності, оскільки це значною мірою визначає рівень фахової компетенції.

Література

1. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : навч. посіб. для студентів пед. ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. – К. : Освіта України, 2006. – 390 с.

2. Дергач М. А. Дидактичні умови застосування гіпертекстових програм у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (на матеріалі історії музики) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Дергач М. А. ; Київський університет імені Тараса Шевченка. – К., 1998. – 18 с.

3. Жалдак М. І. Проблеми інформатизації навчального процесу в середніх і вищих навчальних / М. І. Жалдак // Комп'ютер у сім'ї та школі. – 2013. – № 3. – С. 8–15.

4. Кречетников К. Г. Образовательная среда на основе информационных и телекоммуникационных технологий как фактор саморазвития личности [Електронний ресурс] / К. Г. Кречетников // Интернет-журнал "Эйдос" – 2004. – 22 червня. – Режим доступу:

<http://www.eidos.ru/journal/2004/0622-10.htm>. – Назва з екрана. У підзаг.: Центр дистанційного образования "Эйдос", e-mail: list@eidos.ru.

5. Маханек Н. Б. Музыкально-компьютерные технологии в основном и дополнительном образовании [Электронный ресурс] / Н. Б. Маханек. – Режим доступа: <http://ito.edu.ru/2006/Samara/II/II-0-15.html>. – Назва з екрана.
6. Сергеева М. Н. Социально-психологическая адаптация молодежи в условиях информационной культуры [Электронный ресурс] / М. Н. Сергеева. – Режим доступа: <http://www.analiculturolog.ru/index.php?module=subjects&func=viewpage&pageid=406>. – Назва з екрана.
7. Хуторская Л. Н. Информационная педагогика [Электронный ресурс] / Л. Н. Хуторская // Интернет-журнал "Эйдос". – 2002. – 25 серпня. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2002/0825.htm>. – Назва з екрана. У підзаг.: Центр дистанционного образования "Эйдос", e-mail: list@eidos.ru.
8. Чайковська О. А. Формування музичних знань молодших школярів засобами мультимедійних технологій навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Чайковська О. А. ; Київський національний ун-т культури і мистецтв. – К., 2002. – 19 с.
9. Яшанов С. М. Формування у майбутніх учителів умінь і навичок самостійної навчальної роботи у процесі використання нових інформаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09 – теорія навчання / Яшанов С. М. ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2003. – 20 с.